

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Multikulturní partnerské vztahy

Kristýna Pavlová

Bakalářská práce

2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kristýna PAVLOVÁ**
Osobní číslo: **H06387**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Multikulturní partnerské vztahy**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem mé práce je popis multikulturních partnerských vztahů v rámci určených tématických okruhů. Úvod- 1.) Partnerství v dnešní moderní společnosti Stať - 2.) Okolnosti vzniku multikulturních partnerství- multikulturalismus 3.) Charakteristika multikulturních partnerských vztahů 4.) Pohled na výchovu dětí 5.) Pozitivní a negativní aspekty Závěr-6.) Jak multikulturní partnerské vztahy ovlivňují společnost

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- 1.) VÁGNEROVÁ, Marie, Vývojová psychologie. 1. díl. Dětství a dospívání. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN:80-246-0956-8.
- 2.) REALE, Giovanni. Kulturní a duchovní kořeny Evropy. 1.vyd. Brno: CDK, 2005. ISBN:80-7325-068-3.
- 3.) PONGS, Armin. V jaké společnosti vlastně žijeme?. Společenské koncepce. 2.vyd. Praha: ISV, 2000. ISBN:80-85866-59-5.
- 4.) PETRUSEK, Miloslav. Společnosti pozdní doby. 1.vyd. Praha: SLON, 2006. ISBN:978-80-86429-63-2.
- 5.) NAKONEČNÝ, Milan. Sociální psychologie. 1.vyd. Praha: Academia, 1999. ISBN: 80-200-0690-7.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
Katedra věd o výchově

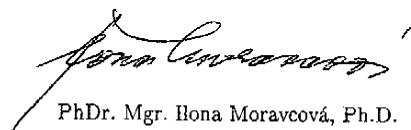
Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2009

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

ABSTRAKT:

Jméno: Kristýna Pavlová

Název práce: Multikulturní partnerské vztahy

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.

Počet stran: 43

SOUHRN:

Práce se zabývá otázkou multikulturního partnerského vztahu, jakožto jedné z aktuálně se vyvíjejících charakteristik moderní společnosti. Tento typ vztahu je v kontextu moderní civilizace novým jevem, u kterého lze sledovat určité charakteristiky, která tato práce zachycuje v rámci zvolených tematických okruhů.

KLÍČOVÁ SLOVA:

partnerství, moderní společnost, multikulturalismus, imigrace

ABSTRACT:

Name: Kristýna Pavlová

Title: Multicultural relationships

Batchelor work

University of Pardubice

Dissertation Consultant: PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.

Pages: 43

ABSTRACT:

This work focuses on the question of multicultural relationship as one of the actual developing characteristics of modern society. This type of relationship is in the phrame of modern civilization it's new aspect, in which case is possible to find a specific characteristics, which are described by the phrame of chosen topics.

KEY WORDS:

relationship, modern society, multiculturalism, imigration

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla §60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezentačním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne *31. 1. 2011*

Kristýna Pavlová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Iloně Moravcové za odborné vedení, cenné připomínky, konzultace a pomoc nejen při psaní této bakalářské práce a mému příteli a rodině za trpělivost a podporu.

OBSAH:

Úvod:

1.) PARTNERSTVÍ V DNEŠNÍ MODERNÍ DOBĚ	9
1.1. Moderní společnost	9
1.2. Partnerství	10

Stat':

2.) OKOLNOSTI VZNIKU MULTIKULTURNÍCH PARTNERSKÝCH VZTAHŮ	12
2.1. Multikulturalismus jako politický diskurz	12
2.2. Multikulturalismus z pohledu marginalizovaných skupin	14
3.) CHARAKTERISTIKA MULTIKULTURNÍCH PARTNERSKÝCH VZTAHU	16
3.1. Fáze vývoje vztahu	16
3.2. Kulturní báze	19
4.) POHLED NA VÝCHOVU DĚTÍ	22
4.1. Charakteristika multikulturního rodičovství	22
4.1.1. Význam principu vzájemného vymezování	23
4.2. Bilingvismus	25
5.) NEGATIVNÍ A POZITIVNÍ ASPEKTY	28
5.1. Adaptace z hlediska fází	29
5.2. Komunikace	31

Závěr:

6.) JAK MULTIKULTURNÍ PARTNERSKÉ VZTAHY OVLIVŇUJÍ SPOLEČNOST	35
6.1. Interkulturní porozumění	35
6.2. Školské kurikulum	38
6.3. Závěr	41

Seznam literatury:	42
---------------------------	-----------

1. PARTNERSTVÍ V DNEŠNÍ MODERNÍ DOBĚ

Význam pojmu *partnerství* si lze, dle souvislostí, vyložit různě. V současnosti lze hovořit o vzestupné tendenci výskytu partnerství jakožto rovnocenného ekvivalentu instituce manželství. Vzhledem k historickým souvislostem se jedná o novodobý jev, který zároveň představuje jednu z aktuálních charakteristik společnosti, která se nejčastěji označuje jako *moderní*. Tyto pojmy představují základ, ze kterého tato práce vychází a úkolem této kapitoly je derminovat obsah těchto pojmů v kontextu této práce a na jejich základě definovat *multikulturní partnerství*.

1.1. Moderní společnost

Tato část práce charakterizuje moderní společnost za pomoci náhledu několika vybraných sociologů.

Sociolog Miloslav Petrušek mluví o moderní společnosti jako o postmoderní a postavené na totalitním, spojitostním a projektujícím principu.¹

Německý sociolog Ulrich Beck oproti tomu hovoří o společnosti, kterou je třeba opět definovat pomocí nových pojmů jako je světová riziková společnost v kombinaci s individualizací, globalizací, nižším ziskem či reflexivní modernizací. Jeho kolega Ralf Dahrendorf v tomto smyslu mluví o charakteristice plynoucí z principu jedincem vědomně uzavřených smluvních vztahů. Sociolog Martin Albrow zase zmiňuje globální éru a jeho kolega Wolfgang Welsche mluví o moderní společnosti jako o transkulturní.²

V této práci pojem moderní společnost představují veškeré výše uvedené charakteristiky.

---

¹ PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. 1.vyd. Praha: SLON, 2006. .197-198.s. ISBN:978-80-86429-63-2.

² PONGS, Armin. *V jaké společnosti vlastně žijeme?.. Společenské koncepce*. 2.vyd. Praha: ISV, 2000. 33-231 s. ISBN: 80-85866-59-5.

1.2. Partnerství

Partnerství v moderní době je v této práci popisováno z hlediska charakteristiky moderního člověka a vlivu moderní společnosti na partnerské vztahy, které navazuje.

V ohledu determinace moderního člověka lze použít popis polského sociologa Zygmunta Baumanna, jenž charakterizuje moderního člověka pomocí modelů *zevlouna*, *tuláka*, *turisty* a *hráče*.

Zevloun představuje dle jeho charakteristiky svobodnou individuální reflexi světa jedince a jeho anonymní koexistenci s ostatními členy společnosti. Tulák je zosobněním principu možnosti volby, kterou jedinci moderní společnost poskytuje, a epizodičnosti jeho života. Turista představuje dominanci a povrchní význam konzumu a hráč je obrazem jedince, který se neustále snaží směřovat a ovlivňovat svůj život pomocí vlastních možností a to i za cenu rizika. Dle Baumanna je každý jedinec, v rámci moderní společnosti, nositelem všech těchto charakteristik a to aniž by si je sám vybíral.³

Samotný pojem partnerství či partnerský vztah v této práci souhrně označuje všechny varianty soužití dvou jedinců, kteří v něm setrvávají dobrovolně a z vlastního rozhodnutí. Pro toto pojetí nemá význam to, zda-li jde o svazek formálně uzavřený či nikoliv, přičemž výchozím rámcem formulace jsou principy vycházející z výše popsané charakteristiky moderní společnosti.

Partnerství obecně v moderní společnosti tedy získalo velmi liberální podobu, jejímž novým rozměrem je partnerství multikulturního charakteru. Nejedná se o zcela nový typ partnerství, nový je však v ohledu jeho zvyšujícího se výskytu v rámci moderní společnosti. Charakter a možnosti moderní společnosti představují kombinaci faktorů, díky nimž se lze dostat do kontaktu s jinými kulturami po celém světě, přičemž tyto kontakty jsem, dle jejich charakteristiky, v této práci označila jako *dymanické*, *statické* a nebo *kombinované*.

---

³ BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. 2.vyd. Praha: SLON, 2002. 25-56 s. ISBN: 80-86429-11-3.

Statický charakter ve smyslu pasivně přijímaných informací o odlišných kulturách a oblastech světa, kdy hlavním prostředkem jsou televize, internet, rádio či periodika. Dynamický charakter pak spočívá v možnosti aktivního pohybu jedinců v rámci cestování, studia či zaměstnání .

Kombinovaný charakter vzniká propojením dynamického a statického charakteru a lze jej považovat za nejfrekventovanější variantu kontaktu.

Z výše uvedeného lze konstatovat, že společenský vývoj společně s technickým pokrokem ve vyspělých oblastech světa vykrytalizoval do zcela nové podoby, která však ještě není zcela ustálena, ale která již dnes v mnoha ohledech získala své charakteristické rysy, z nichž jeden představuje nový rozměr partnerského vztahu a to vztah, který je v této práci označen jako multikulturní.

2. OKOLNOSTI VZNIKU MULTIKULTURNÍCH PARTNERSKÝCH VZTAHŮ

Možnost vzniku multikulturních partnerských vztahů je tedy ovlivněna typem společnosti a jejími sociokulturními podmínkami. V dnešním světě jsou to především moderní společnosti, které svým charakterem vytvářejí prostředí vhodné pro příchod a usazení jedinců odlišné kultury, jazyka, hodnot a norem.

Jejich kumulace a to v jakémkoliv vzájemném vztahu na určitém území a v konkrétním časovém úseku pak modifikuje stávající společnost, její systém a fungování. Obecně se takové společnosti dnes označují jako multikulturní.

Multikulturní rozměr moderní společnosti je z hlediska multikulturních partnerských vztahů velmi důležitý, i proto je mu vyhrazena samostatná kapitola, jejímž cílem je přiblížit téma multikulturalismu jakožto pojmu politického diskurzu a jakožto možnosti východiska z marginální pozice imigrantů.

2.1 Multikulturalismus jako politický diskurz

Miloslav Petrušek ve své knize *Společnosti pozdní doby* píše: „*Multikulturalismus ve svém prapůvodním a nevinném, ničím nezatíženém významu (pakliže něco takového vůbec existuje) znamená program, či ještě lépe fakt soužití odlišných etnických, jazykových, náboženských či národních (eventuálně jiných) minorit s majoritní společností, tedy koexistenci, kooperaci a vzájemnou interakci mezi odlišnými „kulturními identitami“ v rámci většího společenství a v posledku v rámci (prozatím) jednoho národního státu.*“⁴

O vzniku multikulturalismu v jeho aktuální podobě píší v knize *Přistěhovalectví a liberální stát* politologové Pavel Barša a Andrea Baršová, kteří hovoří o vlivu rozpadu koloniálních

---

⁴ PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Slon, 2006. 197-198 s. ISBN: 978-80-86429-63-2.

říší, urychleným o ekonomické krize na počátku 20. století a dále kumulovaným 1. a 2. světovou válkou a vývojem v poválečném období.

Na dnešním multikulturalismu je dle nich nová a odlišná především situace a postavení přistěhovalců a to díky posunu myšlení moderní společnosti a jejího vývoje v oblasti postavení jedince, jeho práv a zabezpečením jejich vymahatelnosti, kdy tento proces vyvrcholil vznikem mnoha právních aktů, jako je například Charta práv Evropské Unie⁵, a směry myšlení, které se staly základnou myšlenky multikulturalismu a společnosti ve vztahu k němu.

Barša a Baršová v tomto případě hovoří o *liberalismu*,⁶ který dle nich představuje základní princip demokracie, který vychází z předpokladu, že všichni lidé jsou si rovni vzhledem ke stejné morální hodnotě a důstojnosti každého z nich. Tento princip pak zaštituje stát zajištěním rovných práv a příležitostí pro všechny členy dané společnosti.

Toto právo však neplatí univerzálně, jelikož i tyto tzv. *liberální státy*, jak autoři podotýkají, v různé míře selektují příchozí imigranty a zvláště v poslední době velmi přísně. Jako příklad lze uvést Velkou Británii, Francii a nebo Německo, kde se v současnosti objevuje tendence jít proti proudu imigrace, a celkově i ideji multikulturalismu, snad ve snaze bránit vlastní svébytnost, která by se, dle mnohých názorů, tímto mohla rozmísit a narušit tak celkovou integritu dané společnosti. Tato reakce se ostatně do určité míry dala předpokládat, neboť tyto země ještě donedávna patřily k zemím odkud se emigrovalo, ovšem zhruba od 70. let 20. století tyto země patří k zemím cílovým pro emigranty z různých koutů světa. Tyto státy tedy v aktuální konstelaci nemají s imigrací velké zkušenosti a navíc jsou nuceny na tuto situaci reagovat rychle a efektivně, což se ve většině případů neděje a společnost daného státu se spolu s jejími imigranty stává místem vzniku tlaku uvnitř společnosti.

Intenzita tohoto tlaku pak vede k reakci, která má v legální formě podobu modelů integrace. Jejich podobu si jednotlivé státy určují samy. Obecně je nám bližší multikulturní situace v Evropě, uvedu zde tedy příklady našich sousedních zemí.

---

⁵ FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská Unie*. 2. aktualiz. vyd. Brno: CDK, 2010. 694-696 s. ISBN: 978-80-7325-223-6.

⁶ BARŠA, Pavel; BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: MPÚ Masarykova Univerzita, 2005. 22 s. ISBN: 80-210-3875-6.

Německo je (respektive ještě donedávna bylo) příkladem tzv. *etnicko-exkluzivistického* modelu, kdy je přístup k imigrantům podmíněn aktuální potřebou trhu a pobyt cizinců je chápán jako dočasný a není proto potřeba snažit se o změnu podmínek postavení těchto lidí (např. právní postavení, integrace a podobně...).

Druhým typem, který uplatňuje například Francie, je tzv. model *asimilační*, kdy jsou přistěhovalci vnímáni jako rovnoprávní, avšak za podmínky, že přijmou základní kulturní vzorce majoritní společnosti. Jakékoliv vymezování uvnitř francouzské společnosti na základě jiné etnické či kulturní identity je silně negováno.

Třetím modelem, který uplatňuje např. Velká Británie, je model *pluralistický*. Kdy je imigrace považována za trvalou a upřednostňuje typ společenství, kde koexistují jednotlivé kulturně odlišné skupiny, avšak v rámci jednotného politického systému.

Jinou pozici mají v tomto ohledu Spojené Státy Americké a nebo Austrálie, které v podstatě již od svého vzniku byly multikulturního charakteru.⁷

2.2. Multikulturalismus z pohledu marginalizovaných skupin

Multikulturalismus dostává jinou formu z hlediska marginalizovaných skupin. O této problematice píše český sociolog Radim Marada jako o procesu legitimizovaném majoritní společností, který různými prostředky dosahuje postupného očištění vlastností těchto skupin, které do té doby byly považovány za podřadné či druhotné. Představuje koncept dosahování různosti v rámci diskuze mezi jednotlivými skupinami a jejich vzájemném respektu. Je to aktuálně nejvyšší možný stupeň transformace moderní občanské sféry a byť jde o proces, který je v mnoha ohledech teprve na počátku, mnohé změny jsou již vidět, jako příklad lze uvést Spojené státy, kde se zvýšil počet smíšených partnerství.⁸

---

⁷ Vše o liberalismu a modelech integrace in: BARŠA, Pavel; BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: MPÚ Masarykova Univerzita, 2005. 22-42 s. ISBN: 80-210-3875-6.

⁸ MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Praha: CDK, 2006. 49.-70.s. ISBN: 80-7325-111-6.

Více o marginalizaci in: PŘIBÁŇ, Jiří. *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. 2004.

Multikulturalismus je tedy velmi složitá problematika, která má v současnosti mnoho podob a jejíž pojetí se velmi liší. Na závěr této kapitoly je proto uveden citát německého sociologa Niklase Luhmanna, který se výstižně vyjadřuje k aktuálním změnám společnosti nejen v rámci multikulturalismu:

„Můžeme si být jisti jen tím, že si nemůžeme být jisti, zda něco z toho, co si pamatujeme jako minulé, zůstane v budoucnosti zachováno tak, jak tomu bylo.“⁹

---

⁹ PONGS, Armin. *V jaké společnosti vlastně žijeme?. Společenské koncepce-srovnání, 1. svazek*. 1.vyd. Praha: ISV, 2006. 7.s. ISBN: 80-85866-59-5.

3. CHARAKTERISTIKA MULTIKULTURNÍCH PARTNERSKÝCH VZTAHŮ

Obsah této části mé práce se věnuje charakteristice multikulturních vztahů v rovině porovnání s monokulturním partnerským vztahem v rámci mnou definovaných vývojových fází vztahu, kde vycházím z poznatků vývojové psychologie, a v rámci kulturní determinace, kterou představuje tzv. *kulturní báze*.

3.1. Fáze vývoje vztahu

Psycholožka Marie Vágnerová hovoří o tzv. *fázi zamilovanosti a období realistického vztahu*¹⁰ jako o obdobích, kdy v případě zamilovanosti lze hovořit o lásce romantického charakteru, která je typická tím, že se partneři navzájem hodnotí velmi idealisticky. Vztah se v této fázi dle autorky jeví jako dokonalý, harmonický a naplňující. Partneři mají pocit vzájemné silné vazby až symbiotického charakteru a navzájem se hodnotí a vnímají velmi pozitivně. Pro tuto fázi vztahu je typický i silný pocit výlučnosti vztahu a kvalit partnera, který se tak v rámci emocionálního uvažování jeví jako lepší než ve skutečnosti je.

Po skončení této fáze M. Vágnerová píše o období charakteristickým postupným oproštěním se od pocitů euforie a stavem jisté přesycenosti partnerem. V tento moment se partneři postupně vracejí k relativně realistickému uvažování a získávají tak pocit určité deziluze. Partner již není tím dokonalým a vztah není tak naplňující a harmonický jako dříve. Nově objevený reálný obraz partnera a tedy i vztahu provází pocit nejistoty, jelikož jistota plynoucí z pocitu dokonalosti vztahu i partnera postupně odeznívá. Obecně platí, že lépe ji zvládají emočně vyvráždění jedinci, kteří se dokáží vyrovnat

---

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie, 2. díl: Dospělost a Stáří*. Praha: Karolinum, 2007. 70-76. s. ISBN: 978-80-246-1318-5.

s faktem, že jejich partner a vztah není takový, jak se jim na počátku zdál a nebo si jej vysnili, a kteří zároveň dokáží realisticky zhodnotit poměr kvalit a nedostatků svého protějšku.

Otázku věku partnerů lze považovat z psychologického hlediska za diskutabilní, jelikož emoční vyzrálost ovlivňuje mnoho faktorů, například pohlaví, dispozice, zkušenosti nebo inteligence. Pokud tuto fázi partneri nezvládnou, pak následuje rozpad vztahu a to obecně platí u obou typů partnerství.

Období realistického vztahu je více intimní a racionální a vazba na partnera se postupně uvolňuje, což může být vnímáno pozitivně i negativně (např. vliv vlastních zkušeností). Partneri si přiznávají větší individuální práva a zároveň musí přijmout oboustranné povinnosti a zodpovědnost.

Pokud toto partneri zvládnou, mohou začít budovat vztah, který má již solidní základy. Pro upevnění vztahu v této fázi je také velmi důležitá citová vazba na partnera v kombinaci s identifikací se s daným vztahem. Kvalitní vztah se v této fázi vyznačuje charakteristikami jako je uspokojení potřeby orientace a učení ve smyslu rozvoje kompetencí nutných k trvání vztahu (například komunikace a kooperace uvnitř vztahu), potřeba citové jistoty, seberealizace, autonomie a otevřené budoucnosti..¹¹

Výše zmíněná charakteristika vztahů M. Vágnerové vytváří obecný vhled do tendence vývoje partnerského vztahu. Při aplikaci těchto poznatků na multikulturní partnerský vztah zůstává rovina prožívání stejná. Pokud se ovšem přihlédne k okolnostem, za kterých vzniká a trvá multikulturní partnerství, vyplyne z tohoto překrytí několik charakteristik, které jsem shrnula v následující části.

Ve fázi zamilovanosti partnerů, kteří pocházejí z odlišného kulturního prostředí, je pocit výlučnosti vztahu a partnera posilován mimo jiné tím, že partner se vyznačuje atributy, kterými partner ze stejného kulturního prostředí nedisponuje a nebo jen v omezené míře. Patří sem široké spektrum charakteristik, mezi nimiž pak vynikají zejména výrazné

---

¹¹ Vše o vývojových fázích vztahu in: VÁGNEROVÁ, Marie. . *Vývojová psychologie, 2. díl: Dospělost a Stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN: 978-80-246-1318-5.

odlišnosti v temperamentu či fyzickém vzhledu. Tato fáze je však narozdíl od fáze zamilovanosti partnerů, kteří pocházejí ze stejného kulturního prostředí ve větší míře riziková, jelikož multikulturní vztah v této fázi ještě není upevněný a k jeho stabilizaci, alespoň v nezbytné míře, napomáhá především potřeba obou partnerů být si co nejvíce fyzicky na blízku. Pokud v této fázi, kdy je vztah velmi intenzivní, ale nestabilní, spolu partneři nemají možnost strávit čas potřebný k překlenutí této fáze, je šance na pokračování vztahu prakticky minimální. Potřebu kontaktu mohou do jisté míry nahradit komunikace prostřednictvím techniky (např. internet nebo telefon.), avšak lze logicky předpokládat, že silná potřeba fyzické blízkosti, která není dlouhodobě saturována, vede k rychlému otupení citů a celkovému ochladnutí vztahu. Typickým příkladem jsou vztahy navázané v krátkém časovém úseku, například na dovolené, krátkodobém výměnném pobytu a podobně. U této fáze, vzhledem k její charakteristice, lze předpokládat, že případné velmi rozdílné aspekty chování či normy chování a hodnoty nemají zásadní vliv na kvalitu vztahu.

V rámci porovnání realistické fáze vztahu, lze předpokládat, že se opět citové prožívání nemění. Mění se především struktura a charakter problémů, které mohou partnery potkat, jelikož uvědomněním si opravdové citové vazby na partnera a uspokojivé kvality vztahu a tedy i logickým očekáváním jeho pokračování do budoucnosti se dostává vztah do nové pozice plynoucí z impulsů jako je například bilancování, svatba či plánování rodiny.

V tomto případě lze předpokládat dvě varianty usazení se a to buď v, pro oba, cizí zemi, kde již například dlouhodobě pracují a mají zde tedy i vhodné podmínky pro život, a nebo daleko frekventovanější, ale problémovější varianta, kdy se partneři rozhodnou k přesunu do mateřské země jednoho z nich a nebo v ní již žijí a rozhodnou se zde zůstat. V tento moment záleží na obou partnerech, jak se vyrovnají s novou zátěží, která vznikla sociálním znevýhodněním jednoho z nich.

V rámci tohoto typu znevýhodnění lze vycházet z charakteristiky člověka jakožto společenského tvora, který interakci potřebuje ke stabilitě svého vývoje jak o něm píše český psycholog Milan Nakonečný, který hovoří o vlivu změny postavení a jakémkoliv sociálním znevýhodnění jako o narušení jeho psychické stability.¹²

---

¹² NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 45-56.s. ISBN: 80-200-0690-7.

Logicky, vzhledem k charakteru situace lze předpokládat, že znevýhodnění má pro každého z partnerů v tomto typu vztahu jiný charakter a promítá se v různé míře do všech oblastí jejich vztahu. Pro jednoho tak vzniká situace, kdy si musí vybudovat novou sociální síť kontaktů, musí se vyrovnat s omezenou frekvencí styku s rodinou a přáteli, musí se adaptovat na kulturní klima dané společnosti a v neposlední řadě se mnohdy musí naučit používat na vysoké úrovni jazyk dané země, což je dovednost, která jej velmi zvýhodňuje v rámci interakce s novým prostředím. Pokud jedinec adaptaci v tomto ohledu nezvládne, může postupně docházet k jeho sociální izolaci a předpokládanému zvýšení fixace na partnera, což ve svém důsledku logicky vyvolává ve vztahu obecně napjatou atmosféru, která může představovat katalyzátor rozpadu vztahu.

V této fázi, kdy je partnerství na emoční úrovni stabilizované, se dostává do popředí význam vlivu kultur, ze kterých partneři pocházejí. Vedle přemístění se do cizího prostředí, tak výrazné a nebo naopak mírné kulturní odlišnosti představují ve vztahu oblast, kde mohou vznikat problémy závažného charakteru. V tomto případě lze vydedukovat, že platí úměra ve smyslu čím menší rozdíly, tím menší oblast vzniku závažných konfliktů. U monokulturních párů lze hovořit o rozdílech vycházejících především z osobností partnerů a nebo jejich sociálního původu. U multikulturních partnerství mají tyto vlivy stejný význam, ale navíc jsou ještě rozšířeny a komplikovány právě o kulturní rozměr.

3.2. Kulturní báze

Kulturní báze představuje pojem, který souhrnně označuje okruh výchozích charakteristik, na jejichž základě se modifikují a specifikují kulturní odlišnosti společností, které vycházejí z tohoto typu báze. Ze specifických charakteristik moderní doby vyplývá, že evropský kulturní okruh bychom ve většině moderních společností mohli označit jako výchozí (plně neplatí například u Japonska, Jižní Koreje a dalších oblastí, které vycházejí z odlišného kulturního okruhu).

Italský filosof Giovanni Reale mluví o Evropě jako o pojmu, jehož definování není možné pouze dle charakteristiky geografické, geopolitické či kulturní.¹³ K pochopení a správnému uchopení Evropy je dle něj potřeba pochopit principy, ze kterých vzešla a vyvinula se do aktuální podoby. Za tyto kořeny G. Reale považuje *kulturu řeckou, křesťanství a velkou vědecko-technickou revoluci*.

Řecký základ představuje rozumový a intelektuální základ Evropy, který lze shrnout do pojmů, kterými jsou tzv. *forma mentis* a *psýché*.

Forma mentis představovala revoluci v oblasti syntaxu a umožnila tak posun v myšlení, jenž umožnil vznik filosofie a základů vědeckého uvažování.

Pojetí psýché jako duše a principy péče o ni představují základy, ze kterých vychází pojetí člověka dodnes a jenž reprezentuje základy mravního pouta, které na této úrovni Evropu prakticky sjednotilo.

Křesťanství je ještě důležitějším pilířem Evropy, který lze dnes beze sporu označit jako globální. Reale vychází v tomto ohledu z pojetí, které mluví o křesťanství jako o povaze evropské kultury.

Třetí pilíř je vědecko-technická revoluce, která započala v období 17. století a jež sice vychází z myšlenkové formy Řeků, ale zároveň přebírá i systematickou aplikaci matematicko-experimentální metody vzniklé právě v tomto století.

Vědy jsou zde chápány jako soubory znalostí týkající se něčeho zvláštního ve vztahu k filosofii, která jakožto vize celku má axiologický charakter. Po vzniku moderní vědy se však tento vztah dostal do krize, která trvá dodnes. Jejím charakteristickým rysem je kvalifikace hodnoty poznání pouze z pohledu vědeckého bádání. V dnešní podobě lze dle tohoto autora tak mluvit až o scientistickém dogmatismu, který v oblasti technologické vyspělosti charakterizuje evropskou společnost a to i v globálním měřítku vzhledem k přejímání pojetí vědy a výzkumu jinými kulturními oblastmi.¹⁴

---

¹³ REALE, Giovanni. *Kulturní a duchovní kořeny Evropy*. 1.vyd. Brno: CDK, 2005. 25-43.s. ISBN:80-7325-068-3.

¹⁴ Vše o principech evropské kultury in: REALE, Giovanni. *Kulturní a duchovní kořeny Evropy*. 1.vyd. Brno: CDK, 2005. 25-43.s. ISBN:80-7325-068-3.

Závěrem je důležité zmínit, že odlišná kulturní báze ještě pravděpodobně nemusí znamenat předzvěst nefunkčního vztahu, neboť svou roli zde hrají opět faktory vycházející z osobnostních kvalit jedinců. Logicky však lze vyvodit, že společná kulturní báze usnadňuje adaptaci na tento typ vztahu a napomáhá regulovat možné napětí vzniklé z problémů, které mohou nastat vlivem výrazných kulturních odlišností.

4. POHLED NA VÝCHOVU DĚTÍ

V této části práce se tématicky věnuji výchově dětí v multikulturním partnerském vztahu, jelikož představuje obecně důležitý mezník v životě rodičů a výrazně modifikuje jejich vztah. Jako výchozí rámec jsem zvolila charakteristiku multikulturního rodičovství, které vychází z poznatků v oblasti psychologie a sociologie, a bilingvismus, který lze považovat za jeden z nejvýraznějších rysů tohoto typu výchovy.

4.1. Charakteristika multikulturního rodičovství

Psycholožka Marie Vágnerová mluví o rodičovství jako o významné části identity dospělého člověka, která má biologický i sociální rozměr a specifické charakteristiky jako je asymetričnost, nevratnost a nezrušitelná a trvalá vazba partnerů.¹⁵

Obecně tak ve všech rovinách ovlivňuje na zcela nové úrovni osobnostní rozvoj rodičů a představuje tak významný mezník jejich vztahu. Dítě představuje nové impulsy ve vztahu partnerů a zcela nové zážitky, které je oba mohou sblížit na zcela odlišné intimní rovině než doposud.. Na druhou stranu představuje péče o dítě zátěž, která má mnoho forem, například omezení svobody partnerů a jejich rozhodování, nové a neodkladné povinnosti či také značné finanční zatížení (i když toto může být relativní).

Rozhodnutí stát se rodičem je tedy závažný krok, který s sebou přináší v rovině osobní a partnerské mnoho aspektů pozitivního i negativního charakteru. M. Vágnerová v tomto případě hovoří o důležité roli motivace, jež je ovlivňována okolím v rámci sociálních norem, zkušenosti z dětství, modelu vlastních rodičů jako pozitivního případně negativního vzoru a samotným jedincem na základě jeho vrozené biologické potřeby, která však může být ovlivňována psychicky.¹⁶

---

¹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. 2.díl. Dospělost a stáří.* 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007. 108-119s. ISBN: 978-80-246-1318-5.

¹⁶Více informací o motivech rodičovství in: VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie 2.díl: Dospělost a Stáří.* 1. Vyd

4.1.1. Význam principu vzájemného vymezování

Ve výchově se v různé míře projevuje také jeden ze základních principů každého vztahu a to princip *neustálého vymezování* se partnerů. Tento princip je součástí interakce mezi členy společnosti a projevuje se prakticky ve všech jejích sférách.¹⁷

Aplikuje-li se tento princip na partnerství obecně, lze hovořit o imaginárním prostoru v němž se dvě individuality rodičů neustále střetávají a vymezují vůči sobě navzájem.

Vztah tak z tohoto úhlu pohledu představuje vzájemné prolínání se principu vnější jednoty a vnitřní diferenciaci.

V rodičovství se pak tento princip projevuje jako kooperace v péči o potomka a zároveň snaha ovlivnit jeho výchovu dle individuálního uvažování. Jak je výše uvedeno, dítě představuje pro rodiče zcela novou zkušenost a jeho prostřednictvím se rodiče poznávají na zcela nové úrovni.

Psycholožka Marie Vágnerová v tomto případě hovoří o vlivu vědomí, kdy dítě představuje jejich pokračování nejen na fyzické, ale i duchovní úrovni (například vlastnosti, tradice, zvyky) z čehož vyplývá snaha obou rodičů předat mu co nejvíce z toho, co považují za podstatné.¹⁸

V monokulturním vztahu tak vzniká prostor pro konflikty v oblasti způsobu výchovy, jejího směřování či plánování budoucnosti potomka a byť je tato životní situace náročná, v porovnání s multikulturními rodiči, se díky stejnému kulturnímu původu vyhýbají problémům, které mohou celou záležitost komplikovat na zcela odlišných úrovních. Výchova potomka v multikulturním partnerství totiž tímto nepřímou nutí partnery k nové reflexi vlastních kulturních atributů a jejich hodnot.

. Praha: Karolinum. 2007. ISBN:978-80-246-1318-5.

Více informací o charakteristice rodičovství také in: MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2002

¹⁷ MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. Praha: CDK, 2006. 52 s. ISBN: 80-7325-111-6.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. 2. díl*. Praha: Karolinum, 2007. 97.s. ISBN: 978-80-246-1318-5.

Jako příklad lze uvést dva příběhy, kdy první pojednává o monokulturním páru, ale v rámci této problematiky také poslouží:

Novinářka Eva Kubová v článku pro časopis Psychologie DNES¹⁹ píše o příběhu Čechů, kteří bezproblémů a spokojeně žili a pracovali v Německu. Když se však rozhodli založit rodinu, jak se vyjádřili, najednou se jejich úhel pohledu na život v cizí zemi změnil. V popředí vyjmenovali problematiku *sdílení české kultury v Německu a zcela nový význam pro ně získal například pojem domova*, který, jak sami uvedli, až do té doby pro ně neměl takový význam.

V druhé části článku pak E. Koubová prostřednictvím dalšího příběhu psala i o sociálních výhodách či nevýhodách, které v daném místě, kde rodina žije, může dítěti třeba i zvýhodnit sociální pozici. V tomto případě padla slova o problému cizince prokázat své kvality okolí a *nedůvěra* okolí, která jeho snahy může mnoha ohledech podkopávat a také otázka národnosti rodičů. Tato žena, původem z Argentiny a s vysokoškolským vzděláním, se provdala za muže původem z Německa. I přes nesporný fakt, že by se jim v Německu dařilo lépe, rozhodli se přestěhovat po svatbě zpátky do Argentiny, kde žili předtím. Žena zde, stejně jako v prvním příběhu, mluví o silném poutu ke své kultuře, rodině a v neposlední řadě zdůrazňuje, že *je lepší mít v Argentině německého otce, než v Německu argentinskou matku*.

Z těchto příkladů lze vyvodit, že jde o velmi citlivou a náročnou situaci, která vyžaduje od obou partnerů kompromisy a vzájemný respekt. Lze také předpokládat, že nejlepším řešením této situace je adaptace a identifikace se daného partnera s novým kulturním prostředím a saturace jeho sociálních potřeb (například vytvoření nové sociální sítě).

---

¹⁹ KUBOVÁ, E. Nechci mít z dětí cizince. *PsychologieDnes*, Leden 2009, č.1, s.34-37.

4.2. Bilingvismus

V rámci výchovy v multikulturním partnerství lze z hlediska výchovy hovořit o bilingvismu, jakožto o jednom z nejvýraznějších rysů výchovy v tomto typu prostředí. Tento jev lze označit jako schopnost jedince mluvit dvěma jazyky, které si osvojil a aktivně je dokáže užívat ke komunikaci, přičemž alespoň jeden z nich lze považovat za mateřský.²⁰ Jeho charakteristika v této práci vychází z poznatků v oblasti vývoje řeči v pojetí vývojové a sociální psychologie.

Z hlediska vývojové psychologie, které zde představuje psycholožka Marie Vágnerová, lze jazyk chápat jako kognitivní a komunikační kód, který užívá určité znaky a symboly. Řeč je konkrétní jazykovou dovedností, užívající se k vyjádření významů, fakt, názorů a pocitů pomocí specifických fonematických kombinací. Děti se učí jazyku, aby mohly formulovat a vyjádřit to, co mají na mysli, a sdělit to někomu dalšímu. Mechanismy, které podporují jazykový rozvoj dítěte jsou nápodoba, zpětná vazba, modelování a specifická zaměřenost. V batolecím věku již dochází k osvojování významu slov a akcelerovanému rozvoji slovní zásoby, být spojenému s problémy jako je například *nadměrná generalizace slov* a nebo *nepřesnosti označování*.

Ve věku kolem 18 až 24 měsíců se, dle M. Vágnerové, dětský slovník přibližně zdesateronásobí a u dítěte lze již hovořit o dvou typech slovní zásoby *pasivní* (ve smyslu porozumění významu) a *aktivní* (ve smyslu aktivního užití dítětem).

První čtyři roky života jsou citlivými pro osvojení gramatiky a dítě k jejich osvojení potřebuje efektivní kounikační stimuly.²¹

---

²⁰ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5.vyd. Praha: SPN, 1995. 64 s. ISBN: 2-54-13/5b.

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. 1. díl. Dětství a dospívání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007. 63-167.s. ISBN: 80-246-0956-8.

Ze sociologického hlediska, o jazyku píše sociolog Milan Nakonečný, který pojímá jazyk jako druh sociální interakce, která zahrnuje slova, gesta, zabarvení hlasu a v podstatě zahrnuje celou strukturu chování, jejíž význam a charakter se v každé kultuře více či méně liší a proto je při interakci dvou jedinců z odlišného kulturního prostředí více či méně obtížné najít způsob tzv. kódování (forma sdělení, například verbální, nonverbální) a dekodování (interpretace významu sdělení komunikantem). Z kulturního hlediska je tak dle M. Nakonečného komunikace komplikována nejen na úrovni gramatické, ale především odlišným pojetím situačního kontextu a metalingvistických faktorů (například ironie).²²

Při aplikaci výše uvedených informací ohledně jazyka a jeho významu lze vyvodit, že způsob učení se jazyku a jeho využití jsou prakticky univerzální. U multikulturního partnerství však bilingvismus představuje výraznou modifikaci v rámci výchovy dítěte. Lze předpokládat, že bilingvní prostředí ovlivňuje vývoj jazykových schopností dítěte tak, že na různé úrovni zvládá oba mateřské jazyky svých rodičů, přičemž lze předpokládat, že jeden z nich bude vždy dominantnější a to i vzhledem k vlivu okolí mimo nukleární rodinu. Jestliže však dítě není schopné zvládnout jeho užívání na dostatečné úrovni, později, zejména při vstupu do školy, lze očekávat vznik komplikací, které představují v různé intenzitě frustraci a s ní spojené omezení ve vývoji. Jako příklad lze uvést problematiku výuky dětí imigrantů, vzhledem k tomu, že se nacházejí také v bilingvním prostředí.

V tomto případě lze použít příklad dětí imigrantů z chudších částí Evropy.

Novinářka Eva Kubková píše v rámci příběhu dětí těchto imigrantů o problémech, které mají v tomto případě především děti školního věku, které imigrací přišly o své již vybudované sociální kontakty a pro něž je těžké začít znovu fungovat v cizím prostředí, k čemuž patří i nutnost naučit se nový jazyk. Tyto děti se tak snadno dostávají do izolace a zvyšuje se u nich pocit napětí a frustrace. Tento problém je pak ještě více zintenzivněn o problémy spojené s pubertou, které mohou vyústit až do podoby sebedestruktivních sklonů, agresivity vůči okolí a nebo naopak depresivních nálad a uzavírání se do sebe. Naopak nejmenší problémy a o to ve všech ohledech mají děti předškolního věku, které se bez problémů identifikují s novou kulturou a rychle se dokáží naučit i nový jazyk, což jim

---

²² NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Academia, 1999. 157-176.s ISBN: 80-200-0690-7.

usnadňuje rozvíjet sociální kontakty a později i zvládat školní povinnosti. Jediný problém v tomto ohledu snad u těchto dětí může přinést puberta, kdy mají tendenci negovat svůj původ a svůj východní přízvuk vnímat jako handicap v interakci s okolím.²³

Lze tedy předpokládat, že ve výchově v multikulturních rodinách se vždy střetávají dva kulturní principy, kdy jeden z nich je dominantnější. V tomto ohledu výchova představuje také zdroj nových problémů, jejichž intenzita a podoba je ovlivněna mírou odlišnosti kultur rodičů a jejich pozicí a vztahem k místu kde žijí.

Děti předškolního věku obecně vykazují generalizaci vlastních zkušeností z rodinného prostředí a změna nastává až v období školního věku kdy si dítě začne hlouběji uvědomovat odlišnost rodinného prostředí, ze které pochází, což však nemusí představovat handicap, zvláště ovláda-li dominantní mateřský jazyk na přijatelné úrovni, tak, aby bylo schopné zvládat své povinnosti. Puberta obecně představuje citlivé období pro každého jedince, kdy je jedním z nejdůležitějších prvků jeho identity vrstevnická skupina.²⁴ V tomto období může pociťovat jako handicap například původ jednoho z rodičů a může se více vymezovat vůči jejich bilingvistu například odmítáním hovořit jinak, než jazykem vrstevníků.

V dospělosti, kdy je takový jedinec již emočně stabilní a získává životní zkušenosti a rozhled, v mnoha případech začne projevat více zájem o svůj druhý mateřský jazyk, zemi původu a její realie. Bilingvistus, zvláště jedná-li se o dva světové jazyky (což však není podmínkou), se pak může stát i zdrojem úspěchu v profesním životě.²⁵

---

²³ KUBOVÁ, Eva. Nechci mít z dětí cizince. *PsychologieDnes*, 2009, Leden, č.1, s.37.

²⁴ Více informací ohledně identity in: VÝROST, Josef; SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN:978-80-247-1428-8.

²⁵ Více informací k výuce cizích jazyků také in:

Greger, David; JEŽKOVÁ, Věra. *Školní vzdělávání: Zahraniční trendy a inspirace*. Praha: Karolinum, 2006.

ISBN: 80-246-1313-1.

5. NEGATIVNÍ A POZITIVNÍ ASPEKTY

V této části práce se zabývám pozitivními a negativními aspekty v multikulturním vztahu, které popisují v rámci vývoje procesů *adaptace a komunikace*.

Výchozími informacemi jsou poznatky psychologie, sociologie a antropologie v těchto oblastech. Pozitivní a negativní aspekty jsou vzhledem k jejich proměnlivosti a pro lepší přehled situovány ve shrnutí každé podkapitoly.

Antropolog Robert F. Murphy hovoří o kultuře jako o systému symbolů, z nichž každý má určitý význam a tvoří tak specifickou strukturu, která je základním konstrukčním prvkem v procesu socializace každého jedince.²⁶ Představuje strategii fungování a pojetí světa určitou skupinou lidí, kteří ji sdílí a představuje způsob, jakým jedinec rozumí světu a jeho fungování, i způsob, dle něhož se orientuje a dokáže vytvářet interakce s ostatními členy dané společnosti. Tyto nepsané ale sdílené zákonitosti jsou nedílnou součástí každodenní interakce s okolím a jejichž zpětná pozitivní vazba jedince utvrzuje ve správnosti jeho jednání a uvažování.²⁷

Z psychologického hlediska lze vycházet z kauzálního vztahu mezi emoční podstatou komunikační interakce a vznikem emoční nestability. O emoční podstatě interakce píše například český psycholog Milan Nakonečný jako o principu “spravedlivé výměny” a její rovnováhy v ohledu interpersonální komunikace, kdy tato podstata determinuje její kvalitu.²⁸

Emoční nestabilita pak například v pojetí doktorky Marie Vágnerové je průvodním znakem nevyzrálé emoční inteligence, která je však klíčová v rámci dosažení uspokojivé emoční odolnosti. Ta totiž jedinci obecně umožňuje zvládat psychickou zátěž různého charakteru

---

²⁶ MURPHY, F.Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2.vyd. Praha: Slon, 2004. 24-30.s. ISBN: 80-86429-25-3.

²⁷ Více informací o sociálním aspektu komunikace in: MURPHY, F.Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2.vyd. Praha: Slon, 2004. ISBN: 80-86429-25-3.

²⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Academia, 1999. 159.-176.s. ISBN: 80-200-0690-7.

a to při zachování jeho vlastní integrity.²⁹

Adaptaci a komunikaci lze v rámci multikulturních vztahů označit za vyvíjející se procesy, jež v určitých momentech představují z hlediska emočního a sociálního silnou zátěž, která významně ovlivňuje kvalitu vztahu.

5.1. Adaptace z hlediska fází

V případě adaptace jsem se rozhodla tento jev popsat pomocí dvou typů a nichž jeden je rozveden do čtyř fází, které jsem charakterizovala na základě poznatků výše zmíněných autorů. Rozdělení procesu adaptace do jednotlivých fází má význam vzhledem k proměnlivosti jejich charakteru v průběhu času. Lze předpokládat, že tyto fáze mají univerzální charakter.

Prvním typem je adaptace obou partnerů na nové prostředí, kdy žijí oba mimo svoji mateřskou zemi. Druhým typem je adaptace jako jednostranná zátěž při přesunu do mateřské země jednoho z partnerů. Její průběh je ovlivněn i mírou předešlé zkušenosti daného jedince s jazykem a kulturou mateřské země partnera, kam se přesouvají, tak i vzhledem k jeho osobnosti, dispozicím a životním zkušenostem. Proto vzhledem k popisu jednotlivých fází, lze vyvodit, že délka jejich průběhu a intenzita prožívání, které jsou v jejich rámci popisovány, mohou být velmi odlišné. Zvolený popis fází je proto obsahově spíše orientační.

První fázi lze označit jako *fázi závislosti* vzhledem k předpokladu, že jedinec nemá ještě vytvořenou novou síť sociálních kontaktů v uspokojivém rozsahu a kvalitě. Lze tedy předpokládat, že je tak ve velké míře závislý na svém partnerovi, jakožto jedinému přímému zprostředkovateli interakce s okolím. Tato závislost je podpořena jistou mírou sociální dezorientace a úzkosti, které vycházejí z tendence orientovat se dle svých kulturních strategií a vzorců, čímž dochází k nesprávným a nebo neúplným interpretacím

---

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. 2.díl. Dospělost a stáří*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007. 23-27.s.

v rámci interakce s novým prostředím.

Druhou fází lze dle výchozího charakteru označit jako *fázi postupné adaptace*, kdy si jedinec začíná pomalu osvojovat nový jazyk a chápat kulturní aspekty dané společnosti. S tím souvisí i předpoklad postupného zvyšování citlivosti v rámci interakce s novým prostředím. Celkově lze předpokládat, že v tomto období stále přetrvává tendence pasivnějšího přístupu k interakci s okolím.

Následuje fáze, která se z hlediska zvolené charakteristiky dá označit jako *fáze explorativní*, kdy vlivem prohlubování znalostí jazyka a kultury nového prostředí je již jedinec schopen samostatnější explorační a komunikační interakce s okolím. Dá se očekávat, že během této fáze si jedinec postupně začíná vytvářet novou síť sociálních kontaktů. Emoční ladění by se pak, vzhledem k předpokládané úspěšnosti v oblasti interakce, mělo postupně opět stabilizovat. V ohledu stabilizace lze vycházet z předpokladu zvýšení sebedůvěry jedince a tím i jeho větší motivace k exploraci. Pokud je však interakce neúspěšná či nekvalitní, může se naopak prohlubovat předchozí pocit frustrace jedince.

Poslední fázi lze označit dle jejího charakteru jako *fázi stabilizace*. Vzhledem k předešlému vývoji lze očekávat, že jedinec je již v plné interakci s novým prostředím a má vytvořenou síť vlastních sociálních kontaktů, kterou je schopen plně užívat. Stejně tak je tomu v oblasti nově nabytých jazykových schopností a znalostí, kdy se dotyčný bez potíží orientuje. Lze tedy očekávat, že jeho emoční prožívání je stabilizované.

Vzhledem k procesu adaptace a její charakteristice v rámci jednotlivých fází lze zachytit tendenci vývoje charakteru aspektů, které adaptaci provázejí od negativního po pozitivní. Délka jednotlivých fází a míra negativního či pozitivního vlivu je závislá na individuálních dispozicích, osobnosti a zkušenostech jedince. Jako negativní lze tedy označit především fáze závislosti a postupné adaptace, které jsou emočně náročné a představují významnou zátěž ve vztahu. Naopak fáze explorační a stabilizace lze označit jako pozitivní vzhledem k předpokládaným nově nabytým znalostem a zkušenostem, které by měly vést ke zlepšení osobnostních kvalit jedince. Jestliže jedinec zvládne tyto fáze, lze za pozitivní považovat i získání zcela nového náhledu na sebe sama v rámci své kultury a jejího charakteru.

5.2. Komunikace

Jazyk je tedy velmi důležitou komponentou socializace a lze říci, že i z migračního hlediska pak důležitou komponentou adaptace a integrace

Americký antropolog Robert F. Murphy hovoří o jazyku, jakožto hlavním prostředku komunikace ve vztahu ke kultuře následovně: *„Jazyk je centrální součástí kultury, jádrem všech symbolických systémů. Jazykové symboly jsou sluchové znaky, jimž byly přiděleny abstraktní významy, které potom sdílí členové určité jazykové komunity. Jazyk je hlavním médiem, jehož prostřednictvím sobě navzájem a potom také budoucím generacím předáváme zprávy, dotazy, znalosti a hodnoty. Jazyk je hlavním prostředkem sociálního života, neboť zprostředkovává sociální interakci. Může být tvořivě a pružně používán ke sdělování drobných rozdílů a odstínů ve významech, a může být rovněž použit ke klamání a přetvářce.....*

Jazyk je tedy nezbytný pro všechny společnosti a pro vývoj kultury. Slouží také k označení toho, kdo jsme, neboť to, jakým jazykem, a často i jakým způsobem, mluvíme, je prvotním znakem naší identity.³⁰

Lze tedy předpokládat, že tento princip se uplatňuje i v případě multikulturních partnerství, kdy procesem integrace procházejí oba a nebo jeden z partnerů. V rámci komunikace v multikulturním partnerství tak může vzniknout prostor pro několik variant. Tyto varianty popisují ve třech, mnou zvolených, typech dle charakteristik vyplývajících ze dvou, pro tuto práci, mnou zvolených komponent.

Jako první komponentu jsem zvolila *jazyk, kterým mezi sebou partneři komunikují* a jako druhou *míru znalosti tohoto jazyka*. Z informací uvedených v předchozí části pak lze vyvodit, že na veškeré typy komunikace má zásadní význam míra předcházející a nebo probíhající adaptace.

---

³⁰ MURPHY, F. Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. (přel. Hana Červinková.) 2.vyd. Praha: Slon, 2006. 38 s.

První variantu představuje komunikace v mateřském jazyce jednoho z partnerů, přičemž druhý partner jej ovládá na vysoké úrovni, a nebo komunikace v jazyce, který není ani pro jednoho z nich mateřským, ale oba jej ovládají na srovnatelné úrovni (v textu označen jako *cizí jazyk*).

V obou případech lze, vzhledem ke kulturní odlišnosti, předpokládat, že se nejčastěji objevují komplikace spojené s pochopením významu sdělení. To závisí na mnoha faktorech, například na míře odlišnosti kultur partnerů, kdy lze předpokládat důležitý význam kulturních bází. Další komplikace mohou mít podobu různou, jejich míra a frekvence výskytu závisí na, již zmíněné, míře adaptace. Například jimi mohou být intonace, výslovnost a nebo celkový styl vyjadřování. Jako obecný příklad lze použít výraznou a hlasitou expresivitu v komunikaci jižních národů Evropy, kdy však v jiných částech Evropy představuje zvýšení hlasu a nebo dokonce křik vyjádření výhrůžky či stupňující se agrese.

Druhým typem je situace, kdy oba partneři mluví jazykem, který není jejich mateřským, avšak jeden z nich a nebo oba jeho užívání neovládají na úrovni dostatečné pro kvalitní komunikaci. U této kombinace je pole pro komplikace velmi široké. U nižší úrovně znalosti jazyka lze očekávat výskyt použití větné stavby a gramatické konstrukce svého mateřského jazyka, či doslovný překlad ustálených výrazů, které nelze překládat, neboť tak ztratí svůj význam. Jako frekventovaný příklad lze uvést vyjádření překvapení hovorovým stylem:

- v českém jazyce: „*Děláš si srandu?*”

- v amer. angličtině: „*Are you kidding me!*”

- ve španelském jazyce (kastilštině): „*Me estas tomando el pelo?*”

Příklad doslovného přeložení španelského výrazu do angličtiny: „*Are you grabbing my hair?*”, což však pro amerického kolegu naprosto ztrácí význam a lze předpokládat, že jeho reakce nebude taková, jakou jeho španelský kolega očekává. Logicky tak vzniká prostor pro nedorozumění.

Vzhledem k procesu adaptace, který se opět uplatňuje jako významný činitel v komunikaci a jejím vývoji, lze předpokládat, že po určité době se tento způsob komunikace bude měnit. Rozhodující vliv má v tomto případě i okolí.

První způsob představuje postupné zlepšování komunikačních dovedností v rámci cizího jazyka, avšak tendence nahrazovat výrazy, které partneri v prostřednickém jazyce neznají a nebo neumí vyjádřit, lze vyvodit snahu pomoci si výrazy a spojeními svého mateřského jazyka, postupně si tak partneri vytvářejí velmi specifický způsob komunikace. V případě, že okolní prostředí mluví mateřským jazykem jednoho z partnerů lze předpokládat výskyt jevu, který jsem označila jako variantu tzv. *postupné záměny*, což znamená stupňující se vytlačování cizího jazyka a jeho nahrazení mateřským jazykem daného partnera.

Poslední variantou je možnost, kdy ani jeden z partnerů nemluví společným cizím jazykem a nerozumí ani mateřské řeči jednoho z nich. Tato varianta je po komunikační stránce velmi náročná a zvláště v počátku vztahu, vzhledem k jeho charakteristice, nelze předpokládat vysokou úspěšnost, jelikož je v tomto ohledu zapotřebí delší čas na vytvoření komunikačního kanálu a také potřeba silné motivace partnerů k jejímu vytvoření. Lze tedy říci, že tato varianta není příliš frekventovaná.

Vzhledem k charakteristikám variant komunikace v multikulturním partnerském vztahu lze předpokládat, že jako negativní aspekt lze označit problémy plynoucí ze vzájemně špatné interpretace významu a obsahu sdělení, které tak mohou být zdrojem frustrace. Tento aspekt se pravděpodobně vyskytuje v různé míře ve všech typech komunikace u multikulturních partnerství. Jako pozitivní aspekt lze označit možnost upevnění a rozšíření stávajících jazykových znalostí a nebo postupného nabytí znalostí nového jazyka (především mateřský jazyk partnera) o čemž se mimo jiné zmiňuje již předcházející část této kapitoly. Negativní vliv v případě druhého a třetího typu komunikace představuje frustrace plynoucí z neschopnosti vyjadřovat se v celém interakčním spektru (náznaky, narážky, rčení...). Frustrace plynoucí z tohoto typu komunikace se pravděpodobně vyskytuje zejména na počátku vztahu, jelikož postupem času, kdy se komunikace vyvíjí, by partneri opět tuto schopnost měli získat a to v rámci jakéhokoliv jazyka který používají ke komunikaci. Zejména pro ženy, které mají tendenci mluvit v náznacích, je toto možnost, jak se naučit vyjadřovat jednoduše a přímočaře v rámci komunikace s partnerem mužem, čímž lze předejít mnoha formám zbytečných komplikací. O tomto typu komunikace píše

například německý psychoterapeut Hans Jellouschek, který říká, že princip přímočaré a otevřené komunikace představuje pro vztah obecně přínos a zkvalitnění ve všech jeho rovinách.³¹

---

³¹ JELLOUSCHER, Hans. *Desatero trvalé lásky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 51-78.s. ISBN: 978-80-7367-361-1.

6. JAK MULTIKULTURNÍ PARTNERSKÉ VZTAHY OVLIVŇUJÍ SPOLEČNOST

Multikulturní partnerství v moderní společnosti je jev, jehož vliv samostatně pravděpodobně zatím není příliš znatelný, avšak jako součást migrace a v případě multikulturních partnerství lze prakticky vždy hovořit o jistém stupni migrace, integrace a adaptace, lze očekávat, že i tyto vztahy přispívají, v rámci multikulturalismu, ke změnám moderních společností.

Pro tuto část práce jsem zvolila dva tématické okruhy, kterými jsou *interkulturní porozumění a školské kurikulum*.

6.1. Interkulturní porozumění

Vzhledem ke specifickým procesům v multikulturním vztahu, zejména adaptace a komunikace, lze považovat tyto aspekty za prostředníky kulturního střetu, jehož vývoj pak vede k modifikaci v oblasti interkulturního porozumění. Interkulturní porozumění tedy v této práci představuje výsledný stav vnímání sebe sama a svého kulturního původu v rámci vztahu k jiné kultuře.

Psycholog Milan Nakonečný hovoří o odlišnostech kultur v rámci dvou aspektů, kdy první představuje hledisko převládající struktury osobnosti (například agrese nebo potřeba výkonu), které vychází ze standardů dané společnosti a které je podporováno v rámci interakcí. Druhým hlediskem je pak dle něj forma sociální organizace společnosti.³² Příslušníci určité kultury si tak neuvědomují a nevnímají odlišnost své kultury od jiných. Tato odlišnost je generalizovaně přítomna ve všech aspektech kultury, od norem či hodnot

---

³² NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Academia, 1999. 45.-49.s ISBN: 80-200-0690-7.

po způsob sociální interakce.³³

Peter I. Berger a Thomas Luckman o tomto tématu píší: „ *Charakter osobnosti jako sociálního produktu není omezen jen na určitou konfiguraci, s níž se jedinec ztotožňuje jako se sebou samým (například je „mužem“ tím určeným způsobem, kterým je tato identita definována a utvářena v dané kultuře).....Samosebou se rozumí, že organismus a zejména osobnost nemohou být správně pochopeny mimo daný sociální kontext, v němž se formovaly.* ”³⁴

Tento princip platí i v případě odlišných kulturních aspektů, které mohou být správně interpretovány jen v rámci kontextu dané kultury.

Nepochopení a špatná interpretace odlišností kultur je především výsledkem etnocentrických tendencí v hodnocení těchto odlišností.

Multikulturní partnerství tak nabízí možnost vymanit se z tohoto modu a reflektovat sebe sama a svou kulturu na zcela nové úrovni. Vzhledem ke komplexnosti tohoto tématu jsem se rozhodla popsat interkulturní porozumění jako proces o několika fázích, které vycházejí z podstaty adaptace, komunikace a vlivu etnocentrismu. Tyto fáze jsou však orientační vzhledem k proměnlivosti možností plynoucích z kombinací typů a fází komunikace a adaptace, které jsou dále modifikovány opět o individuální aspekty, například osobnost, charakter, zkušenosti, vnější okolnosti..., které tak prodlužují a nebo zkracují jednotlivé fáze a ovlivňují jejich průběh. Pro lepší ilustraci vývoje k interkulturnímu porozumění lze uvést jednoduchý příklad. Tímto je pro tuto část práce zvolena situace v rámci multikulturního partnerství mezi Němkou a Italem, jelikož charakteristické rysy těchto národností jsou velmi známé na obecné úrovni.. Tento pár dlouhodobě žije v Itálii. Vývoj problému se týká charakteristiky projevu italských dětí.

---

³³ Více o aspektech vzniku kulturních odlišností in:a.) NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*.1999. s ISBN: 80-200-0690-7.

b.) VÝROST, Josef; SLAMĚNÍK, Ivan.2008. ISBN:978-80-247-1428-8.

³⁴ BERGER, I. Peter; LUCKMANN, Thomas.*Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: CDK, 1999. 54.s.

ISBN. 80-75959-46-1.

První období lze označit jako fázi *vytyčení bariéry*, kdy lze předpokládat, že na počátku vztahu v rámci vzájemného poznávání si partneři poprvé výrazněji uvědomí svou odlišnost ve vzájemné interpretaci, postojích a zvyklostech. Vzhledem k charakteristice fázi adaptace lze předpokládat silný, pravděpodobně bezděčný, etnocentrismus, který se projevuje zpracováním podnětů z daného prostředí dle svých kulturních vzorců.

Příklad: Německá partnerka bude považovat italské děti za hlučné a nevychované a je přesvědčena, že německé děti jsou lépe vychované, neboť jsou méně hlučné a více poslušné.

Druhou fázi lze označit jako *fázi hlídkování*, kdy oba partneři pozorují navzájem své odlišnosti, projevy a vzhledem k působení procesu adaptace, kdy postupně poznávají odlišnost kultury svého protějšku, lze předpokládat mírný přesun k interpretaci odlišností partnera v rámci jeho kultury, avšak stále pod vlivem interpretace dle vlastních kulturních norem a hodnot.

Příklad: Německá partnerka si začíná všimnout i obecné hlučnosti Italů v jejich expresivitě. Avšak stále má pro ni tento projev aspekt nevychovanosti (vliv její kultury)

Třetí fázi lze charakterizovat jako *fázi boření bariéry*, kdy partneři postupně vlivem sociálních kontaktů, zlepšení povědomí o realitách dané země a vlastních zkušenostech začínají relativizovat hodnotu svých dosavadních postojů a vnímání nového prostředí. Lze předpokládat, že toto se bude týkat spíše jednotlivých typů situací či aspektů chování.

Příklad: Partnerka se začíná chápat, že hlučnost je standardním prvkem expresivity v italské kultuře a projevuje větší toleranci vůči těmto projevům.

Čtvrtou fázi lze charakterizovat v rámci poslední fáze adaptace, jako *fázi smíru*, kdy jsou partneři již schopni komplexně uvažovat o svých kulturních odlišnostech a jsou schopni je interpretovat bez a nebo s minimem etnocentrických tendencí. Tímto se dostávají do bodu, kdy by si měli být schopni uvědomovat vzájemné kulturní odlišnosti, ale, v rámci porozumění dané kultuře, je také interpretovat ve správném pojetí a kontextu.

Příklad: Partnerka již nepovažuje hlučnost italských dětí za nevychovanost, ale jako charakteristický prvek sociální interakce v italské kultuře, byť jí může být tato hlučnost v zásadě i nadále nepříjemná (vliv vlastní kultury).

Interkulturní porozumění znamená tedy nejen schopnost interpretovat to, co je rozdílné, ve správných souvislostech, ale také postupné zvýšení prahu tolerance. Je také vidět, že opět zejména první fáze mohou představovat riziko vzniku třecích ploch v multikulturním vztahu. Jestliže se jedinec dostane na úroveň posledních dvou fází, pak lze očekávat, že je schopen alespoň do určité míry reflektovat na základě nově nabytých zkušeností odlišně, než sám sebe v kontextu své kultury. Interkulturní porozumění ve formě multikulturního partnerského vztahu lze pojmut jako možnost zvýšení celkového prahu tolerance ve společnosti, zvláště přihlédneme-li k předpokladu, že tato tolerance se bude projevovat i ve výchově dětí v tomto typu partnerství.

6.2. Školské kurikulum

Školství představuje obecně oblast, která se poměrně rychle přetváří v rámci reakce na imigraci a tím vzniklou multikulturní situaci. Způsob její koncepce tak poměrně dobře ilustruje vliv změn imigrace na společnost. Vzhledem k tomu, že multikulturní partnerské vztahy jsou do jisté míry imigrací a možné problémy výchovy dětí v tomto typu partnerství také do jisté míry korespondují s problémy dětí imigrantů v rámci školy, zvolila jsem proto pro tuto část mé práce jako přední téma náhled na roli školy v oblasti integrace cizinců s důrazem na školství ve Velké Británii, jakožto moderní země s dlouhou multikulturní tradicí.

Politologové P. Barša a A. Baršová hovoří v rámci změn ve společnosti o obecném principu vlivu imigrace jakžto zdroje multikulturalismu, který se tímto stal společenským faktem, který si vyžádal a vyžaduje politickou a institucionální péči. Vzhledem k liberálnímu hledisku západních zemí a jako demonstrace opravdového uznání lidských

práv a hodnot každého jedince, ať autochtoního a nebo příchozího, se multikulturalismus stal v těchto zemích také zdrojem změn, které dodnes pokračují a jejichž podoba a další vývoj vycházejí z koncepcí jednotlivých států.³⁵

Škola je jednou z institucí, která se zabývá nejen edukací, ale v moderní společnosti se aktuálně také podílí na začleňování imigrantů a jejich dětí do společnosti.

Pedagog Jan Průcha popisuje školu jako instituci, jejíž primární funkcí je především edukace, rozvoj jedince, jeho ochrana, formování, příprava na profesní život a životní prostředí.³⁶

V rámci imigrace lze tedy konstatovat, že škola je institucí, která v rámci obecného principu integrace jedince prostřednictvím edukačních procesů, má také potenciál, integrovat do většinové společnosti děti imigrantů a přes ně, v rámci kontaktu se školou také napomáhat integraci jejich rodičů.

Ve Velké Británii se výše zmíněné principy projevují následovně, kdy základem školské politiky princip rovnosti žáků k přístupu ke studiu a jeho podmínkám³⁷, škola je tedy volně přístupná všem dětem, tedy i dětem imigrantů ve věku povinné školní docházky. Do 18-let věku je prakticky za přístup ke vzdělání odpovědná především škola, která musí zajistit dostatek míst pro své žáky a také, dle jejich specifických potřeb, zajistit jim podporu ve studiu, například asistent pro děti imigrantů, které neumí angličtinu, nebo doučování a podobně. Ve Velké Británii je také škola obecně pojímána jako instituce, která má vychovávat všechny děti ve smyslu rovnosti a respektu v ohledu etnicity, rasy, náboženství, pohlaví, případně sexuální orientace.³⁸ Toto ilustrují i zákony Velké Británie v rámci edukace a školského kurikula, kdy se řídí principy mezinárodního práva a vnitřní

---

³⁵ : BARŠA, Pavel; BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: MPÚ Masarykova Univerzita, 2005. 39.-41. s. ISBN: 80-210-3875-6.

³⁶ PRUCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 389.-391.s. ISBN: 80-7367-047-X.

³⁷ JEŽKOVÁ, Věra, DVOŘÁK, Dominik, CHAPMAN Christopher. *Školní vzdělání ve Velké Británii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. 130. s. ISBN: 978-80-246-1784-8.

³⁸ Vše o úloze školy ve Velké Británii in: ³⁸ JEŽKOVÁ, Věra, DVOŘÁK, Dominik, CHAPMAN Christopher. *Školní vzdělání ve Velké Británii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN: 978-80-246-1784-8.

legislativy. Vzhledem k obsáhlosti této problematiky je uvedeno jen několik příkladů k ilustraci. Mezinárodní zákony představují především *Deklarace lidských práv OSN*, která zavazuje k dodržování univerzálního lidského práva na vzdělání. Vnitřní pak například zákon *O vzdělávání a kvalifikacích* (Education and Skills Act), *Jednotný zákon o rovnosti* (Single Equality Act), *Zákon o rasovém soužití* (Race Relations Act) nebo *Zákon o dětech* (The Children Act). Dalším principem, který napomáhá integraci je i pozice školy v rámci komunity a tedy i jako prostředku občanské participace. Pedagogové Věra Ježková a spol. V tomto ohledu mluví o britské škole jako o komunitním centru, které svým programem a způsobem fungování má sblížovat nejen děti, které ji navštěvují, ale i jejich rodiče.³⁹

Lze říci, že moderní státy považují za jeden z hlavních pilířů integrace cizinců výuku jazyku dané země. Ve všech z nich se setkáme s podporou ze strany státu, každá země však přitom používá vlastní koncepcie, ve Velké Británii v této oblasti škola představuje důležitou instituci, o tomto tématu píše například pedagožka Věra Ježková, která hovoří o tom, že škola v této zemi podílí na integraci strategiemi podporujícími děti imigrantů například za pomoci jazykových lektorů či individuální péče o dítě a systémem kooperace rodičů se školou, například formou veřejných akcí.⁴⁰

Multikulturní partnerství v rámci multikulturalismu a imigrace mají vliv na společnost v mnoha ohledech. Z pohledu integrujících se, lze považovat za jeden z nejvýraznějších rysů interkulturní porozumění. Z pohledu státní legislativy a její praxe dobře reflektuje toto systém školní výuky a obecně podpora výuky jazyků ze strany států.

---

³⁹ Více o školských zákonech ve Velké Británii a funkcích školy in: JEŽKOVÁ, Věra, DVOŘÁK, Dominik, CHAPMAN Christopher. *Školní vzdělání ve Velké Británii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN: 978-80-246-1784-8.

⁴⁰ GREGER, David; JEŽKOVÁ, Věra. *Školní vzdělávání: Zahraniční trendy a inspirace*. Praha: Karolinum, 2006. 124.s. ISBN: 80-246-1313-1.

6.3. Závěr

Multikulturní partnerství je tedy jev, který provází se vzestupnou tendencí aktuální moderní společnost a který má specifické aspekty, které jej v mnoha ohledech odlišují od monokulturního partnerství. Vzhledem k náročnosti v jeho počátcích, v rámci adaptace, integrace nebo komunikace a životních mezníků, které jsou náročné i pro monokulturní páry, pravděpodobně nelze předpokládat, že by množství multikulturních páru kdy překročilo výraznější mez a to alespoň v rámci blízké budoucnosti. Multikulturní vztah totiž vzhledem ke své náročnosti vyžaduje pro fungování a zajištění své kontinuity určité osobnostní kvality, například rozvinutou sociální inteligenci, emoční stabilitu, adaptabilitu, vytrvalost nebo trpělivost. Na druhou stranu, jestliže partneři vydrží tento počáteční nápor, který může trvat i několik let, může jim multikulturní partnerství nabídnout to, co monokulturní partnerství prakticky jen do omezené míry anebo vůbec ne. Tímto jsou například nové znalosti a dovednosti (cizí jazyk), nové poznatky (kultura), zcela odlišná sebereflexe a pohled na vlastní kulturu a podobně. Tyto aspekty pak lze využít i jinak, například v rámci profesního uplatnění. Multikulturní partnerství tak ve své komplexnosti představuje zcela jedinečný „ produkt“ moderní společnosti, který by si rozhodně zasloužil další sledování.

SEZNAM LITERATURY:

Primární literatura:

- 1.) BARŠA, Pavel; BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: MPU, Masarykova Univerzita, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.
- 2.) BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. 2. vyd. Praha: SLON, 2002. ISBN: 80-86429-11-3.
- 3.) BERGER, I. Peter; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. 1. Vyd. Brno: CDK, 1999. ISBN. 80-75959-46-1.
- 4.) FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská Unie*. 2. aktualiz. vyd. Brno: CDK, 2010. ISBN: 978-80-7325-223-6.
- 5.) GREGER, David; JEŽKOVÁ, Věra. *Školní vzdělávání: Zahraniční trendy a inspirace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1313-1.
- 6.) JELLOUSCHER, Hans. *Desatero trvalé lásky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-361-1.
- 7.) JEŽKOVÁ, Věra, DVOŘÁK, Dominik, CHAPMAN Christopher. *Školní vzdělání ve Velké Británii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN: 978-80-246-1784-8.
- 8.) KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5. vyd. Praha: SPN, 1995. ISBN: 2-54-13/5b.
- 9.) MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Praha: CDK, 2006. ISBN: 80-7325-111-6.

10.) MURPHY, F. Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. (přel. Hana Červinková.) 2.vyd. Praha: Slon, 2006. ISBN: 80-86429-25-3.

11.) NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Academia, 1999. ISBN: 80-200-0690-7.

12.) PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. 1.vyd. Praha: SLON, 2006. ISBN:978-80-86429-63-2.

13.) PONGS, Armin. *V jaké společnosti vlastně žijeme?. Společenské koncepce*. 2.vyd. Praha: ISV, 2000. ISBN: 80-85866-59-5

14.) PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7367-047-X.

15.) REALE, Giovanni. *Kulturní a duchovní kořeny Evropy*. 1.vyd. Brno: CDK, 2005. ISBN:80-7325-068-3.

16.) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. 1. díl. Dětství a dospívání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN: 80-246-0956-8.

Periodika:

1.) PsychologieDNES

Sekundární literatura:

1.) MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: SLON, 2002. ISBN: 80-86429-05-9.

2.) VÝROST, Josef; SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN:978-80-247-1428-8.